

**Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta**

**Návrh revize
RVP praktické školy
jednoleté**

kolektiv autorů

Olomouc 2022

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Autorský tým:

PaedDr. Pavlína Baslerová, Ph.D.
(vedoucí autorského týmu)

Mgr. Petra Havránková

Mgr. Klára Geislerová

Mgr. et Bc. Daniela Maštaliřová, DiS.

PhDr. Milan Adamec

Mgr. Pavel Boldiš

Mgr. Gabriela Budínová

PaedDr. Petr Hanák, Ph.D.

Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.

Mgr. Kristýna Lodrová

Mgr. Martina Malá

Mgr. Ing. Martina Polášková

Mgr. Josef Prokop

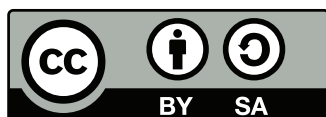
PhDr. Michal Sebera

Mgr. Jana Silná

Mgr. Petra Svašková

Mgr. Jiří Zemko

Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků se SVP pro ČR
CZ.02.3.62/0.0/0.0/19_077/0016805

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons BY-SA (Uvedte původ – Zachovejte licenci). Licenční podmínky najdete na adrese <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

© kolektiv autorů, 2022

Obsah

Úvod	5
1 Návrh úprav stávajícího RVP PrŠ 1 vycházející z reflexe samotných praktických škol	6
1.1 Změny navržené na základě dotazníkového šetření mezi managementem praktických škol jednoletých	6
1.1.1 Cílová skupina žáků	6
1.1.2 Terminologická upřesnění v obecném popisu textu	7
1.1.3 Klíčové kompetence	8
1.1.4 Změny v obsahu vzdělávacích oblastí	8
1.1.5 Změny v popisu průřezových témat (kromě průřezového tématu Výchova pro vstup do světa práce)	10
1.2 Úpravy vyplývající z činnosti pracovních skupin	11
1.2.1 Délka vzdělávání	11
1.2.2 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví	15
1.2.3 Vzdělávací oblast Jazyková komunikace	22
1.2.4 Průřezové téma Výchova pro vstup do světa práce (Můj budoucí život)	25
2 Návrh implementace tranzitního programu do RVP PrŠ 1	28
2.1 Důvodová zpráva	28
2.2 Filozofie tranzitního programu	29
2.3 Cíle tranzitního programu	30
2.4 Realizace tranzitního programu	30
2.4.1 Realizace tranzitního programu v kontextu samostatného způsobu života (sociálně-pracovní naplnění)	31
2.4.2 Realizace tranzitního programu s akcentem na pracovní uplatnění	31
2.4.3 Základní podmínky pro uskutečňování tranzitního programu	33
2.4.4 Úloha zákonných zástupců / osob blízkých v tranzitním programu	34
2.4.5 Úloha sociálních služeb v tranzitním programu	35
2.5 Propojení stávajícího RVP s tranzitním programem v jednotlivých kapitolách	35
2.5.1 Klíčové kompetence	36
2.5.2 Vzdělávací okruhy	37
2.5.3 Průřezová témata (PT)	39
2.5.4 Školní vzdělávací program	42
2.6 Metodické materiály k tranzitnímu programu	42
Literatura a další zdroje	44

Úvod

Návrh revize Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání praktická škola jednoletá vznikl na základě spolupráce odborníků z praktických škol a zástupců akademického prostředí v rámci projektu Systémová podpora kariérového poradenství a tranzitních programů žáků se SVP pro ČR v letech 2019–2022.

Jeho cílem je:

- navrhnout inovaci stávajících částí RVP PrŠ tak, aby odpovídal aktuálním poznatkům pedagogických věd, empirii pedagogů těchto škol a schopnostem a možnostem žáků, kteří tyto školy navštěvují;
- do RVP nově integrovat tranzitní program jako prostředek směřující k podporovanému přechodu žáků praktických škol jak do světa práce, tak i do aktivit zvyšujících kvalitu jejich života.

Východiskem pro tvorbu první části tohoto návrhu se stalo rozsáhlé dotazníkové šetření mezi pedagogy praktických škol realizované na přelomu let 2019 a 2020 a následné aktivity ve vytvořených pracovních skupinách. Návrhy na úpravu vzdělávacího obsahu a dílčích úprav v dalších částech RVP (charakteristika oboru vzdělání, cílová skupina, klíčové kompetence atd.) jsou uvedeny v kapitole 1 tohoto návrhu. Podrobněji jsou popsány oblasti, které si dle mínění zapojených pedagogů zasluhují zásadních změn.

Druhá část tohoto dokumentu je věnována nové části kurikula praktických škol – tranzitnímu programu. Poznatky zde uvedené vycházejí zejména z tříletého ověřování tranzitního programu v 27 školách vzdělávajících žáky s těžkým postižením v ČR, z nichž zásadní většina byly právě školy praktické (jednoleté a dvouleté).

Důležité je uvést, že navržené změny reflektují zejména praktické zkušenosti pedagogů a odrážejí realitu vzdělávání v tomto typu škol.

Kolektiv autorů

1 Návrh úprav stávajícího RVP PrŠ 1 vycházející z reflexe samotných praktických škol

Uvedené návrhy jsou uvedeny postupně v souladu s jednotlivými kapitolami stávajícího RVP PrŠ 1.

1.1 Změny navržené na základě dotazníkového šetření mezi managementem praktických škol jednoletých

1.1.1 Cílová skupina žáků

Kom. č.	Str. kap.	Původní text	Navrhovaný text
1	s. 5	<i>Kteří končili základní vzdělávání v základní škole speciální podle vzdělávacího programu určeného pro tuto skupinu žáků (Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální, Díl II), případně dohánějícího Vzdělávacího programu pomocná škola a Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy.</i>	<i>... kteří dosáhli stupně vzdělání: základy vzdělání, výjimečně i základního vzdělání, případně neukončili žádný stupeň vzdělání.</i>
2	s. 8	<i>umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků s mentálním postižením a souběžným dalším zdravotním postižením</i>	<i>... postižením včetně autismu</i>
4	s. 9	<i>Jsou funkčním článkem systému vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, autismem a vícečetným postižením a dávají jim možnost získat střední vzdělání.</i>	<i>... žáků s mentálním postižením, autismem...</i>
6	s. 9	<i>základní vzdělávání na základní škole a z vážných zdravotních důvodů, které jsou v kombinaci s mentálním postižením, se nemohou vzdělávat na jiném typu školy.</i>	<i>Navrhujeme vyřadit kombinaci MP – může jít o žáka s kombinací jiných těžkých postižení (např. hluchoslepoty).</i>

39	s. 43	Cílem vzdělávání v praktické škole jednoleté je získávání dovedností a znalostí, které rozvíjejí profesní zaměření žáků a jejich přípravu na samostatný život. RVP pro praktické školy stanoví podmínky pro vzdělávání žáků s mentálním postižením v kombinaci s jiným zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, vadami řeči a žáků s autismem.	... vadami řeči), v kombinaci zdravotních postižení bez mentálního postižení a žáků s autismem, jejichž závažná symptomatika neumožňuje jejich vzdělávání na jiném druhu škol.
----	-------	---	--

1.1.2 Terminologická upřesnění v obecném popisu textu

Kom č.	Str. kap.	Původní text	Navrhovaný text
3	s. 8	Vzdělávací proces se přizpůsobuje úrovni psychických a fyzických schopností žáků. Vzhledem k variabilitě schopností, úrovni vědomostí a dovedností je nezbytné při vzdělávání respektovat pedagogické zásady, zásady přiměřenosti učiva a názornosti a uplatňovat individuální přístupy odpovídající osobnostním specifikům žáků za přispění podpůrných opatření.	Navrhujeme změnit pořadí priorit vzdělávání: Ve vzdělávání je třeba respektovat individuální možnosti a potřeby žáků zohledňující variabilitu jejich schopností a za přispění podpůrných opatření používat odpovídající pedagogické zásady.
5	s. 9	o podmínky pro přijetí ke vzdělávání v praktické škole	Doplnit: jednoleté
7	s. 11	Důraz je kladen především na vypěstování kladného vztahu k práci, na rozvoj komunikačních dovedností, výchovu ke zdravému životnímu stylu, dosažení maximální možné míry samostatnosti a posílení sociální integrace.	Navrhujeme změnit pořadí priorit: Cílem je dosáhnout u žáků maximální možné míry samostatnosti, rozvoje sociálně komunikačních dovedností, kladného vztahu k práci, posílit sociální integraci a výchovu ke zdravému životnímu stylu.
8	s. 12	Rozvíjení klíčových kompetencí získaných v průběhu školní docházky musí vycházet z osobnostních dispozic, fyzických předpokladů žáků a musí důsledně respektovat jejich individuální zvláštnosti.	... fyzických a kognitivních předpokladů...
9	s. 12	Rozvíjení klíčových kompetencí získaných v průběhu školní docházky musí vycházet z osobnostních dispozic fyzických předpokladů žáků a musí důsledně respektovat jejich individuální zvláštnosti	... zvláštnosti, možnosti a potřeby.
10	s. 12	V praktické škole jednoleté je kladen důraz především na rozvíjení komunikačních dovedností a soběstačnosti v běžném životě.	sociálně komunikačních dovedností.
11	s. 12	naslouchat druhým, rozumět obsahu sdělení a adekvátně na něj reagovat	sdělení přiměřené náročnosti.

18	s. 15	že kvalita jejich osvojení bude záviset také na učebních předpokladech a schopnostech každého žáka. Výsledky vzdělávání vyjadřují cílové dovednosti žáků, k nimž má výuka směřovat, kterými by škola měla žáka vybavit, ale nemůže zaručit jejich plné osvojení a uplatňování v praxi	že ... míra, hloubka a kvalita...
----	-------	---	-----------------------------------

1.1.3 Klíčové kompetence

Kom č.	KK	Původní text	Navrhovaný text
12	s. 13	Kompetence sociální a personální	Doplnit novou položku: mít osvojeny dovednosti pro smysluplné trávení volného času.
13	s. 13	Kompetence sociální a personální	Doplnit novou položku: přiměřeně svým možnostem navazovat a udržovat vztahy s vrstevníky, respektovat druhé osoby.
14	s. 13	• dokázat se přiměřeně chovat v krizových situacích i v situacích ohrožujících život podle pokynů kompetentních osob a uplatňovat osvojené dovednosti a postupy	Tuto odrážku přesunout do <u>Kompetence občanské</u> .
15	s. 13	Kompetence sociální a personální	Doplnit novou položku: směřovat k takové úrovni rozvoje sociálního chování, které mu umožní jednoduchou spolupráci v rámci kolektivu.
16	s. 13	Kompetence občanské • pozpoznat nevhodné a rizikové chování	Tuto odrážku přesunout do kompetence sociální a personální.
17	s. 13	Kompetence pracovní	Navrhujeme přepracovat celý popis této kompetence v souladu se skutečnými možnostmi žáků.

1.1.4 Změny v obsahu vzdělávacích oblastí

Kom č.	Vzdělávací oblast	Původní text	Navrhovaný text
19	Jazyková komunikace	Cílové zaměření vzdělávací oblasti Srozumitelnému vyjadřování	vyjadřování, v případě potřeby s využitím AAK.
20	Jazyková komunikace	Výsledky vzdělávání	Celá kapitola Výsledky vzdělávání v oblasti jazykové komunikace je nereálná a především z hlediska potřebnosti nerelevantní. Navrhujeme změnit výsledky vzdělávání na základě široké diskuse s terénem. V případě této změny bude změněno i učivo náležící k této oblasti.

21	Matematika	<i>Osa souměrnosti</i>	Navrhujeme odstranit.
22	Matematika	<i>poznat a určovat v prostoru geometrická tělesa</i>	Navrhujeme změnit na: <i>pracovat s geometrickými tvary a tělesy.</i>
23	Matematika	<i>používat pojmy bod, přímka, úsečka a její délka</i>	Navrhujeme vyřadit.
24	Informační a komunikační technologie	Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:	Navrhujeme novou odrážku k odstavci: · <i>chápaní rizik vyplývajících z nepřiměřeného množství času tráveného používáním ICT technologií a rizik souvisejících s využíváním sociálních sítí.</i>
25	Člověk a společnost	<i>poznat nejznámější jedovaté a léčivé rostliny</i>	Navrhujeme nahradit: <i>respektovat pravidla bezpečného chování ve vztahu k rostlinám (jedovaté, nejedlé a jedlé včetně hub) a zvířatům.</i>
26	Umění a kultura	Vzdělávací oblast Umění a kultura umožňuje žákům jiné než racionální poznávání světa a poskytuje příležitost k seberealizaci a uvolnění napětí.	<i>... napětí a umožňuje osvojit si vhodné dovednosti pro smysluplné trávení volného času.</i>
27	Umění a kultura	Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:	Navrhujeme doplnit uvedené o: <i>rozvíjení dovedností pro smysluplné trávení volného času.</i>
28	Umění a kultura Hudebně pohybová výchova	<i>rozpoznat výšku, sílu a délku tónu, tempo a rytmus skladby</i>	<i>vnímat a rozlišit výšku...</i>
29	Umění a kultura Dramatická výchova	Výsledky vzdělávání: <i>ovládnout základní mluvní dovednosti a obohacovat slovní zásobu</i>	<i>... základní komunikační dovednosti...</i>
30	Umění a kultura Dramatická výchova	Výsledky vzdělávání: <i>přirozeně jednat v jednoduchých rolích</i>	<i>... jednoduchých sociálních rolích...</i>
31	Umění a kultura Dramatická výchova	Výsledky vzdělávání: <i>spolupracovat ve skupině na tvorbě jevištní situace, navázat kontakt s druhými</i>	Navrhujeme změnit pořadí priorit: <i>navázat kontakt ve skupině a spolupracovat na tvorbě jevištní situace.</i>
32	Umění a kultura Dramatická výchova	Výsledky vzdělávání: <i>poznat základní divadelní druhy</i>	Navrhujeme odstranit.

33	Umění a kultura Dramatická výchova	Výsledky vzdělávání: zvládat základní pravidla společenského chování při kulturních akcích	Navrhujeme doplnit: zvládat základní pravidla chování při kulturních akcích.
34	Člověk a zdraví	Vzdělávací okruh Tělesná výchova umožňuje žákům aktivně poznávat, využívat a ovlivňovat vlastní pohybové možnosti s ohledem na zdravotní a pohybová omezení. Ve shodě s věkem, pohybovými možnostmi a případným postižením je vede od spontánního pojetí pohybu k řízené pohybové aktivitě a vlastní pohybové seberealizaci.	... seberealizaci a rozvíjí jejich dovednosti pro smysluplné trávení volného času.
35	Člověk a zdraví Výchova ke zdraví	Výsledky vzdělávání: využívat osvojené relaxační a kompenzační techniky a sociální dovednosti k překonání únavy a regeneraci organismu	... organismu a vedoucí k smysluplnému trávení volného času
36	Člověk a zdraví Tělesná výchova	<i>Tělesná výchova</i>	Celá vzdělávací oblast bude upravena ve spolupráci s odborníky z Katedry aplikovaných pohybových aktivit FTK UP v Olomouci.

1.1.5 Změny v popisu průřezových témat (kromě průřezového tématu Výchova pro vstup do světa práce)

Kom č.	PT	Původní text	Navrhovaný text
37	Úvodní text	Z uvedených průřezových témat škola do vzdělávání žáků vybere a zařadí minimálně dvě , která budou korespondovat se vzdělávacím obsahem vzdělávacích oblastí a oborů RVP PrŠ 1.	... žáků zařadí vždy průřezové téma Člověk a svět práce. Z ostatních průřezových témat vybere minimálně jedno, které bude korespondovat...
38	Výchova pro vstup do světa práce	<i>Výchova pro vstup do světa práce</i>	Navrhujeme přeformulovat obsah celého průřezového tématu v reflexi na zapojení tranzitního programu do RVP PrŠ.

1.2 Úpravy vyplývající z činnosti pracovních skupin

V průběhu let 2021 a 2022 byly ustaveny čtyři pracovní skupiny (složené ze zástupců praktických škol), které se zabývaly tématy RVP PrŠ 1, u nichž (jak vyplynulo z předěšlého dotazníkového šetření) bylo třeba navrhnout takové změny, které není možné jednoduše popsat v systému předěšlých návrhů.

Jednalo se o tyto oblasti:

- délka vzdělávání žáků praktických škol,
- vzdělávací oblast Člověk a zdraví,
- vzdělávací oblast Jazyková komunikace,
- průřezové téma Výchova pro vstup do světa práce.

Níže uvádíme závěry, ke kterým tyto pracovní skupiny dospěly.

Je nutné zmínit, že pracovní skupina zabývající se délkou vzdělávání na praktických školách nenavrhlá jedno, ale čtyři řešení, u každého z nich jsou vždy uvedeny příležitosti a rizika, která z něj vyplývají.

1.2.1 Délka vzdělávání

Východiska návrhu na úpravu délky vzdělávání:

PRINCIP ROVNÉHO PŘÍSTUPU KE VZDĚLÁVÁNÍ SPOLU S INTAKTNÍ STŘEDOŠKOLSKOU POPULACÍ

Naprostá většina mladých lidí v České republice má přístup k tří- až čtyřletému středoškolskému vzdělání. Stát jim hradí nejen náklady na toto vzdělání, ale i náklady spojené se zdravotním a sociálním pojištěním.

POTŘEBA ADAPTACE NA NOVÉ ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

Zejména praktická škola jednoletá poskytuje středoškolské vzdělání žákům s těžkým postižením. Specifika jejich postižení (spolu s poměrně častými absencemi vyvolanými závažnými změnami ve zdravotním stavu), vyšší nároky na adaptaci v novém školním prostředí jsou faktory, které velmi komplikují schopnost těchto žáků zvládnout všechny nároky kladené stávajícím RVP praktické školy jednoleté.

Současně je vzdělávací potenciál žáků se středně těžkým (těžkým) mentálním postižením kvůli opožděnému ontogenetickému vývoje právě v tomto věku často na svém vrcholu a tito žáci jsou schopni vzdělávání i ve věku blížícím se 20 letům (u intaktní populace je tomu tak o několik let dříve).

RIZIKA FAKTICKÉHO STAVU, KDY ŠKOLA SATURUJE NEDOSTATEK PŘÍLEŽITOSTÍ ČI FINANČNÍ NÁROČNOST ZAŘÍZENÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Pro řadu žáků (zejména ze středně velkých nebo malých aglomerací) je docházka do praktické školy často jedinou příležitostí k životu, který je jasně časově i obsahově strukturován. Ukončení školní docházky staví rodiny těchto žáků často do velmi složité situace – malá dostupnost či nedostupnost sociálních služeb (místní i finanční) mívá za následek ukončení produktivního života jednoho z rodičů těchto žáků, který musí přijmout roli pečovatele.

Je pravdou, že školský systém by neměl saturovat nedostatky toho sociálního, na druhé straně se jedná o poměrně častou situaci.

ADMINISTRATIVNÍ NÁROČNOST STÁVAJÍCÍHO STAVU, KDY JE PRODLUŽOVÁNÍ DÉLKY VZDĚLÁVÁNÍ NA PRŠ ZÁVISLÉ NA SPOLUPRÁCI S SPC

Výše uvedené faktory (speciálněpedagogické, sociální i finanční) často vedou k situaci, kdy je docházka do praktické školy prodlužována:

- a) *„Ředitel školy může žákovi, který splnil povinnou školní docházku a který na konci druhého pololetí neprospěl nebo nemohl být hodnocen, povolit opakování ročníku po posouzení jeho dosavadních studijních výsledků a důvodů uvedených v žádosti“ (§ 66 odst. 7 školského zákona).*
- b) *„Podpůrná opatření spočívají v... úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky“ (§ 16 odst. 9 písm. b školského zákona).*
- c) *„Pokud to speciální vzdělávací potřeby vyžadují (zejména u žáků z odlišného kulturního prostředí nebo žijících v odlišných životních podmínkách), je možné v případě potřeby prodloužit délku základního, středního a vyššího odborného vzdělávání o 1 rok“ (příloha č. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb.).*

Setkáváme se se situací, kdy tato docházka je prodlužována už v době nástupu do praktické školy. Prodlužování však s sebou nese řadu administrativních povinností a vede ke zvyšování nejistoty z budoucnosti u samotných žáků, jejich rodičů, potažmo pedagogů škol.

V průběhu odborných debat by diskutován i problém rozsahu učebního plánu praktické školy. Ten je aktuálně 30 hodin týdně. Je otázkou, do jaké míry je v možnostech žáků s těžkým postižením udržet práceschopnost spojenou s potřebou plnit vzdělávací nároky 5–6 hodin denně.

Pracovní skupina na základě odborné diskuse navrhla 4 možné varianty řešení, které byly na podzim 2021 předloženy odborné veřejnosti k diskusi.

NAVRHOVANÉ VARIANTY:

VARIANTA 1

- Zachovat stávající stav, tedy délku studia v případě praktické školy jednoleté v současné podobě.

- Možnost prodloužit studium existuje i ve stávající legislativní úpravě a odvíjí se od individuálních vzdělávacích potřeb konkrétního žáka. Je vhodné tuto možnost ponechat v kompetenci ředitele školy, případně v rámci spolupráce se školským poradenským zařízením.
- Případné plošné prodloužení studia řeší zejména sociální problém a může tak suplovat působení sociálních služeb. Stávající model je vyhovující a akcentuje zejména cílenou pedagogickou činnost po ukončení povinné školní docházky. Absolventi praktických škol mohou případně pokračovat v dalších oborech, například v oboru praktická škola dvouletá.

Klady:

- možnost individuálního posouzení vzdělávacích potřeb žáků a následná volba vhodné délky studia,
- možnost eliminovat sociální důvody jako hlavní motiv pro prodloužení doby studia.

Zápory:

- náročnější adaptace žáků při jednoletém studiu spolu s nedostatkem časového prostoru na zprostředkování výuky vzhledem ke specifickým potřebám cílové skupiny (nízká koncentrace, vyšší unavitelnost, vysoká časová dotace na zajištění osobní hygieny u žáků a na přesuny apod. u žáků s těžkým tělesným a kombinovaným postižením, potřeba dostatečného prostoru na komunikaci – AAK, poruchy nálad a chování...),
- aplikace individuálního přístupu ke všem žákům ve třídě s rozdílnými potřebami a rozdílným tempem.

VARIANTA 2

- RVP jednoleté prodloužit na dva roky a tím, že by se obsah vzdělávání rozvolnil do dvou školních roků. Důvodem jsou výše uvedená rizika u PrŠ jednoleté.

PrŠ jednoletá: „**Praktická škola I**“, nově délka oboru 2 roky, učivo stávající, rozvolnění do 2 školních roků.

Klady:

- žáci s těžšími formami zdravotního postižení se bez tlaku zadaptují na prostředí školy, lépe a hlouběji se seznámí s učivem v RVP a budou připravenější na přechod na podporovaný trh práce včetně tranzitní podpory, případně na přechod do sociálních služeb,
- možnost absolvovat dva samostatné obory vzdělávání PrŠ 1 a PrŠ 2.

Zápory:

- prodlouží se pobyt ve škole u žáků se závažnými komorbiditami, kdy škola nemá možnosti poskytovat zdravotnické výkony (cévkování, aplikace inzulínu, antiepileptik...).

VARIANTA 3

- Sjednotit praktickou školu jednoletou a dvouletou = jeden obor: praktická škola s vnitřní diferenciací ve stejném stylu jako ZŠ speciální.
- Délka vzdělávání: 3 roky, s možností prodloužení podle současné legislativy (v analogii na tříleté učební obory).
- Vzdělávací program:
  - a) minimální výstupy (dnes PrŠ 1),
  - b) standardní výstupy (dnes PrŠ 2).

Klady:

- sjednocení „pravidel“, větší zohlednění individualit jednotlivých žáků.

Zápory:

- administrativní zátěž (tvorba nových materiálů),
- postoj MŠMT,
- velký rozptyl v kognitivní oblasti žáků a ve specifických potřebách a s tím související nastavení učební plánu pro danou třídu (možno eliminovat povinností pro každého žáka zpracovat IVP).

VARIANTA 4

- Jeden obor vzdělávání: **praktická škola**, délka vzdělávacího programu **až 4 roky**.
- V RVP – ŠVP budou 2 úrovně očekávaných výstupů (1. současná PrŠ dvouletá, 2. minimální úroveň podle PrŠ jednoleté), případně 2 samostatné vzdělávací programy.
- Možnost vykonání **závěrečné zkoušky už po 2 letech** při splnění očekávaných výstupů.

Klady:

- možnost délky vzdělávání až 4 roky bez nutnosti prodlužování na doporučení ŠPZ,
- možnost vzdělávání žáků současné PrŠ jednoleté i při počtu menším než 4,
- rozložení učiva tak, aby byla pro žáky větší možnost opakování, procvičování, upevňování a prohlubování učiva podle jejich individuálních schopností,
- možnost úspěšně ukončit vzdělávací program po 2 letech a pokračovat ve vzdělávání v jiném oboru,
- dostatek času pro realizaci tranzitního programu.

Zápory:

- nutné změny v legislativě, rejstříku škol a zřizovacích listinách.

DOVĚTEK

V roce 2022 se zúčastnili pracovníci projektu společného jednání s pedagogy praktických škol Slovenské republiky. Stanovení délky vzdělávání na praktických školách může být inspirací i pro české prostředí.

Praktická škola, která je na Slovensku určena pro vzdělávání obdobné cílové skupiny žáků jako v ČR, je důsledně tříletá. Je ukončena získáním závěrečného vysvědčení (bez absolvování závěrečné zkoušky).

V praxi to znamená, že existuje vyšší propustnost mezi praktickou školou a učebními obory. Studium na praktické škole je do určité míry (pro cílovou skupinu žáků, kteří na praktickou školu přicházejí jako na typ studia, které jim umožňuje pokračovat ve vzdělávání na náročnějším studijním – učebním – oboru) „přestupní stanicí“. Tito žáci mohou ukončit studium na praktické škole dříve než po tříleté docházce – výstupní vysvědčení mohou po zvládnutí kurikula získat i za kratší dobu a přecházejí do učebních oborů kategorie G (analogie našich učebních oborů kategorie E). U nich je zřízen tzv. přípravný ročník (rok studia, ve kterém si žák projde všemi školou nabízenými učebními obory a poté si vybere obor, ve kterém se vyučí).¹

Ostatní žáci absolvují praktickou školu po třech letech a opouštějí školský systém.

1.2.2 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví

Text uvedený zelenou barvou je zcela nový a plně nahrazuje uvedenou vzdělávací oblast v aktuálním RVP PrŠ 1. Černý text je původní.

CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** učí žáky chápat zdraví jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Respektuje celistvost osobnosti žáků a rovnoměrně rozvíjí pohybovou gramotnost. V souvislosti s motivací k pohybu, rozvoji sociálních adaptability a osobnostně-sociálnímu rozvoji akcentuje zejména psychosociální rozměr pohybových aktivit s respektem k rozvoji zdravotně orientované kondiční úrovně.

Vzdělávací obsah oblasti **Člověk a zdraví** prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej doplňují, rozšiřují a využívají. Termín školní tělesná výchova zde není vnímán jen jako vzdělávací obor, ale jako komplexní přístup k rozvoji pohybové gramotnosti a zdravému životnímu stylu. Prolíná se všemi ostatními vzdělávacími oblastmi a obory, je jejich součástí a dotváří představu pohybu a péče o zdraví jako neoddělitelné součásti jakékoliv životní, pracovní či sebezvzdělávací činnosti. K tomu je vhodné upravit organizaci a další podmínky školy, aby bylo možné školní tělesnou výchovu uplatňovat ve v maximálním množství vzdělávacích oborů, zařazovat cvičení do denního či týdenního režimu školy, dle podmínek školy řešit možnosti monitorovaných pohybových aktivit o přestávkách, zařazovat v průběhu školního roku i alternativní formy, jako jsou školy v přírodě, výlety, kurzy, exkurze, kde se předpokládá vyšší míra zapojení pohybových aktivit.

¹ Podrobný popis konstrukce přípravného ročníku je zveřejněn v příspěvku Mgr. Jany Kandrikové uvedeném v Analýze uplatnitelnosti žáků s těžkým postižením na trhu práce v ČR (dostupné z: https://karierazp.upol.cz/analyzy/Analyza-uplatnitelnosti-absolventu-s-TP__obecna-cast.pdf).

Přesto se obsah vzdělávací oblasti se realizuje zejména ve vzdělávacím oboru **Výchova ke zdraví a Aplikovaná tělesná výchova** (možné alternativní pojmenování **Zdravotní tělesná výchova** s ohledem na preferovaný obsah vzdělávacího oboru). Aplikovaná tělesná výchova zde představuje vzdělávací obor obsahově a organizačně upravený tak, aby umožňoval účast žáků se speciálními vzdělávacími potřebami s ohledem na jejich potřeby a možnosti. Úpravy se týkají zejména komunikace, metod práce, učení a postupů, obsahu činností, programu či konkrétních pohybových aktivit, podmínek včetně přístupu na sportoviště, vlastního prostředí sportovišť, vhodných pomůcek, náradí či náčiní, celkových pravidel pohybových činností a realizovaných sportů. Prostřednictvím vzdělávacího oboru Aplikovaná tělesná výchova a Výchova ke zdraví pak učí vzdělávací oblast Člověk a zdraví základním poznatkům, které žáci využijí v každodenním životě. Umožňuje žákům uvědomit si povinnost preventivní péče o své zdraví v míře odpovídající věku a vlastním schopnostem. Zároveň působí na rozvoj osobní zodpovědnosti za své zdraví a uvědomění si významu pohybových aktivit, zdravé stravy, osobní i duševní hygieny a životního stylu, stejně jako prevence sociálněpatologického chování a jako nástroj pro zvýšení kvality života. Prolínáním obsahu obou vzdělávacích oborů zvýšíme jejich dopad na uvědomění si zodpovědnosti a přirozenosti zdravotně orientovaného chování, stejně jako pohybové gramotnosti jako nedílné součástí osobnostně–sociálního rozvoje a zdravého životního stylu.

V **hodnocení** obou vzdělávacích oborů se uplatňuje individualizovaný přístup s možností kombinací klasifikace numerické a slovní. Vhodné se jeví využití prostředků formativního hodnocení. Kromě úrovně relevantních znalostí a motorických dovedností je hodnoceno interpersonální chování, sociální orientace, obecné emoční ladění, schopnost/dovednost seberegulace a motivace ve vztahu k realizovaným pohybovým aktivitám, osobní zlepšení motorické úrovně a motivace. Hodnocení žáků musí vycházet s předem definovaných cílů, a to včetně průběžných úkolů. Musí být zajištěna výrazná míra individuálního přístupu při nastavování osobních cílů s preferovaným hodnocením dynamiky změn, zlepšení či vyššího zapojení do jednotlivých činností. Přes určitou míru subjektivity musí být cíle nastavené jako objektivně hodnotitelné a je nutná průběžná kontrola efektivity naplnění těchto cílů. Alternativou pro hodnocení motorického výkonu včetně zlepšení může být hodnocení znalostí z oblasti tělesné kultury, zejména pak vysoká míra demonstrování snahy k pohybu a vysoká míra sociálně pozitivních modelů chování při interakci se spolužáky.

Organizace školní tělesné výchovy, stejně jako vzdělávacích oborů Aplikovaná tělesná výchova a Výchova ke zdraví může mít celou řadu podob. Kromě běžně vedené hromadné formy organizace je vhodné využívat forem skupinových, individuálních, variabilního provozu, doplňkových cvičení. Jednou z možností je také využití spolužáků či starších žáků s vyšší úrovní pohybových dovedností a jejich zapojení do organizace dyadické (ve dvojicích). Je také možné využití asistentů pedagoga pro paralelní organizační formu. Kromě povinných vzdělávacích oborů se pohybové aktivity a informace o nich uplatní ve všech dalších vzdělávacích oborech v rámci mezipředmětové provázanosti. Prostřednictvím zřízení školního klubu či jiných obdobných forem v rámci školní tělesné výchovy je vhodné nabízet i volitelné pohybové aktivity žákům motivovaným či talentovaným. Další vhodnou formou je zařazení řízených pohybových aktivit v rámci školy v přírodě, využití na školních kurzech či exkurzích, dále

návštěvy sportovních utkání či školních závodů, ať v pozici sportovce (závodníka), tak v pozici diváka.

Vzdělávací obor **Výchova ke zdraví** poskytuje žákům základní informace o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jejich zdraví a osobní bezpečnosti. Vede je ke zdravému způsobu života, k péči o vlastní zdraví, jeho zlepšení a posílení. Respektuje celistvost osobnosti, její biologické a fyziologické potřeby. Žáci si upevňují hygienické, stravovací, pracovní i jiné zdravotně preventivní návyky, rozvíjejí sociální dovednosti a komunikaci. Získají základní informace o zdraví, nemocech a zdravotní prevenci. Učí se dovednosti spojené se sociálně vhodným chováním a komunikací s okolím. Obor pozitivně ovlivňuje vlastní zdraví s ohledem na prevenci sociálněpatologických jevů.

Vzdělávací obor **Aplikovaná tělesná výchova** umožňuje žákům aktivně poznávat, využívat a ovlivňovat vlastní pohybové možnosti s ohledem na své zdraví, kapacitu a psychomotorickou úroveň. Ve shodě s věkem, pohybovými možnostmi a případným postižením je vede od spontánního pojetí pohybu k řízené pohybové aktivitě, vlastní pohybové seberealizaci a celkově posiluje rozvoj úrovně pohybové gramotnosti pro pozitivní ovlivnění vlastního života. Zdravotně orientovaná aplikovaná tělesná výchova využívá činností a zátěže, které nejsou kontraindikací zvýšené tělesné námahy, zdravotního oslabení žáků, působí preventivně se zdravotně terapeutickým efektem.

Pro rozvoj pohybové gramotnosti žáků je důležité nejen rozvíjení úrovně a kvality pohybových dovedností, ale zároveň i korekce zdravotních oslabení prostřednictvím rozvoje zdravotně orientované kondiční úrovně, motivace k pohybovým aktivitám a uvědomění si jejich potřebnosti pro život. Korektivní a speciální vyrovnávací cvičení mohou být preventivně zařazována a využívána v hodinách aplikované tělesné výchovy u všech žáků, nebo jsou zařazována pro žáky se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení. Zdravotně a kondičně orientovaná cvičení jsou zařazována také s ohledem na zaměření vlastního vzdělání a očekávané pracovní uplatnění. Současně, vzhledem ke specifickým postižením žáků, se doporučuje zařazovat relaxační chvílky a dechová cvičení nejen v hodinách aplikované tělesné výchovy, ale i během výuky ostatních předmětů a přestávek (tzv. pohybové přestávky). Vhodně realizovaná školní aplikovaná tělesná výchova dále rozvíjí vnímání, pozornost, paměť, obrazotvornost, představivost, myšlení a řeč. Individuální deficit můžeme prostřednictvím obou vzdělávacích oborů kompenzovat také ve vztahu k vnitřní motivovanosti, cílevědomosti nebo uvědomění si důležitosti pohybových aktivit pro život.

S ohledem na specifika v motorice (hrubé, jemné i obou současně), grafomotorice, senzomotorice, sociomotorice i psychomotorice a jejich dopad do reálného života se cíleně realizované pohybové aktivity uplatňují v rozvoji:

- sebeobslužných návyků,
- orientace v prostředí,
- sociálního kontaktu s lidmi,
- naučení se novým termínům,
- morálně-volních vlastností,

- smyslové výchovy a smyslové aktivizaci,
- specifických dovedností (psaní, čtení, motorické dovednosti aj.).

CÍLOVÉ ZAMĚŘENÍ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvoji pohybové gramotnosti,
- cílenému rozvoji psychomotorické úrovně,
- pochopení významu a determinant zdraví, postupnému uplatňování preventivních činností podporujících zdraví,
- dodržování zásad zdravého životního stylu a ochrany zdraví, zodpovědnosti a péči o své zdraví a snaze o jeho zlepšení a posílení,
- rozpoznávání základních situací ohrožujících vlastní zdraví i zdraví ostatních osob,
- dodržování správných stravovacích návyků a v rámci svých možností k uplatňování zásad správné výživy,
- získávání komunikačních dovedností a nácviku asertivních komunikačních technik jako prevence násilí a zneužívání,
- uvědomění si souvislostí zdravotních a psychosociálních rizik spojených se zneužíváním návykových látek, provozováním hazardních her a jejich vlivem na všechny složky zdraví člověka,
- získávání informací o centrech odborné pomoci,
- poznávání vlastních fyzických a zdravotních předpokladů pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností;
- vnímání prožitků z pohybové činnosti, které vedou k aktivitě a pohybové seberealizaci,
- pozitivnímu přijetí pohybových aktivit jako součásti kultury a vhodnému trávení volného času v pozici aktivního účastníka sportovce, rozhodčího či diváka,
- znalosti základních zdravotně orientovaných cvičení, které mohou působit kompenzačně s ohledem na budoucí pracovní zátěž.

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

Výsledky vzdělávání	Učivo
<p>Žák by měl:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ chránit své zdraví, uplatňovat základní hygienické a jiné zdravotně preventivní návyky ■ dodržovat zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví svoje, ani druhých ■ objasnit vliv životního prostředí na zdraví lidí ■ znát negativní důsledky sociálně patologických jevů a chránit se před nimi ■ předvést v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek 	<p>1. Zdraví a jeho ochrana</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ činitelé ovlivňující zdraví – životní prostředí, životní styl, výživa a stravovací návyky, pohybové aktivity, rizika ohrožující zdraví ■ zásady bezpečného chování a ochrany zdraví ve společnosti – v dopravě, ve škole, při zájmových činnostech ■ ochrana před přenosnými i nepřenositelnými chorobami, úrazy ■ prevence rizikového sexuálního chování ■ modelové situace a praktické ukázky odmítání návykových látek

<ul style="list-style-type: none"> ■ uplatňovat osvojené dovednosti komunika- tivní obrany proti manipulaci, šikaně, agresi a sexuálnímu zneužívání ■ chápat význam dobrého soužití pro vytváření společných mravních zásad a pravidel cho- vání v rodině 	<p style="text-align: center;">2. Vztahy mezi lidmi</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ bezpečné chování v sociálním kontaktu s vrstevníky a s cizími lidmi, formy sexuálního zneužívání, šikana, násilí ■ vztahy a pravidla v soužití mezi lidmi ■ vztahy ve dvojici, kamarádství, přátelství, láska, man- želství a rodičovství ■ mezilidské vztahy a komunikace, respektování sebe sama a druhých, chování podporující dobré vztahy a dobré mravy; asertivita, umění říci ne, umění naslou- chat, umět si říct o pomoc
<ul style="list-style-type: none"> ■ využívat osvojené relaxační a kompenzační techniky a sociální dovednosti k překonání únavy a regeneraci organismu ■ dodržovat zdravé stravovací návyky a podle možností uplatňovat zásady správné výživy 	<p style="text-align: center;">3. Zdravý způsob života</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ režim dne, sociální dovednosti pro zvládnání únavy a stresu ■ relaxace, kompenzační techniky, význam pohybu a sportu ■ zásady správného stravování, výživa, specifické druhy výživy, poruchy přijímání potravy
<ul style="list-style-type: none"> ■ správně pojmenovat základní části lidského těla ■ specifikovat zdravotní obtíže v rámci svých možností ■ vědět, jak se chovat u lékaře, v nemocnici, lékárně ■ ošetřit drobné poranění, umět přivolat první pomoc 	<p style="text-align: center;">4. Podpora zdraví</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ základní anatomie lidského těla ■ jednotlivé orgánové soustavy, základní funkce orgánů v těle ■ preventivní a lékařská péče ■ modelové situace – návštěva lékaře – komunikace v or- dinaci, lékárně, nemocnici ■ základy první pomoci, základní ošetření
<ul style="list-style-type: none"> ■ řídit se pokyny odpovědných osob v případě mimořádných událostí ■ použít důležitá telefonní čísla ■ uplatňovat zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při práci 	<p style="text-align: center;">5. Rizika ohrožující zdraví</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ nemoci a jejich příznaky – osvojení podávání léků, zne- užívání léků, prevence onemocnění, prevence HIV/AIDS ■ mimořádné události – živelní pohromy, krizové situa- ce, evakuace osob, chování v úrazu ■ krizová čísla, činnost integrovaného záchranného sys- tému ■ bezpečnost a ochrana zdraví na pracovištích a při práci v domácnosti

Výsledky vzdělávání	Učivo
<p>Žák by měl:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ znát a umět používat cvičení s regeneračním a relaxačním efektem s přihlédnutím k jednostranné zátěži při očekávaných praktických pracovních i životních činnostech ■ znát pozitivní význam realizovaných pohybových aktivit ve volném čase ve vztahu podpoře fyziolo-psycho-sociálního rozměru zdraví a osobní pohody ■ znát a dodržovat základní zásady bezpečnosti při pohybových aktivitách a manipulaci se sportovním nářadím a náčiním ■ znát a dodržovat hygienické návyky při pohybových aktivitách ■ znát a používat základní komunikační strategie a zvládat své emoce při realizaci pohybových aktivit ve vztahu k sobě i sociálnímu okolí ■ uplatňovat správné držení těla v různých situacích běžné života i při specifických pohybových aktivitách ■ zvládat jednoduchá korektivní cvičení související s vlastním oslabením či pohybově lokomočními limity ■ zvládat základní techniku korektivních cvičení, podle pokynů učitele i s využitím vlastní propriocepce ■ uplatňovat odpovídající motivovanost a cílevědomost při korektivním cvičení v rámci svého potenciálního zdravotního oslabení ■ zařazovat pravidelně a samostatně do svého pohybového režimu speciální vyrovnávací cvičení související s vlastním oslabením, usilovat o jejich optimální provedení ■ znát činnosti, které jsou kontraindikací zdravotního stavu, a vyhýbat se jim 	<p>1. Činnosti ovlivňující zdraví</p> <p>Činnosti zaměřené na zvyšování úrovně zdravotně orientované kondice (zdravotní tělesná výchova)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ aplikované pohybové aktivity dle konkrétních zdravotních specifik žáka s ohledem na jeho individuální potřeby, např. (výběr z možných dle relevance): <ul style="list-style-type: none"> ■ aktivity respektující a korigující oslabení podpůrně pohybového systému ■ aktivity respektující oslabení vnitřních orgánů ■ aktivity respektující oslabení oběhového a dýchacího systému ■ aktivity respektující oslabení endokrinního systému, obezita ■ aktivity respektující oslabení smyslových a nervových funkcí ■ aktivity respektující oslabení zraku ■ aktivity respektující oslabení sluchu ■ aktivity respektující neuropsychická onemocnění ■ vhodný pohybový režim nastavený organizací celé školy v denním i týdenním časovém horizontu včetně optimalizace tohoto režimu s ohledem na potenciální zdravotní limity a životní styl ■ příprava organismu před pohybovou zátěží, cvičení pro uklidnění po skončení činnosti, cvičení pro rozvoj flexibility, cvičení podporující regeneraci ■ zdravotně zaměřené činnosti – správné držení těla, průpravná, koordinační, kompenzační, relaxační, psychomotorická, dechová a jiná zdravotně zaměřená cvičení ■ rozvoj koordinačních schopností (zejména proprioreceptivních) ■ hygiena a bezpečnost při pohybových činnostech ■ korektivní cvičení pro správné držení těla, protahování a posilování specifických svalových skupin (včetně zařazení prvků ucelených systémů typu např. jóga, pilates, spirální stabilizace, Feldenkreisova metoda, Petöho metoda) ■ relaxační a dechová cvičení ■ kontraindikace konkrétních zdravotních oslabení na základě doporučení ŠPZ ■ pohybové činnosti a aktivity v návaznosti na obsah TV s přihlédnutím k individuálním specifikům jednotlivých žáků ■ pohybové aktivity pro rozvoj sociomotoriky

Žák by měl:

- rozvíjet svou pohybovou gramotnost zejména s ohledem na vlastní motivaci a motorickou úroveň
- usilovat o subjektivně co nejsprávnější provedení pohybové činnosti v souladu s individuálními předpoklady a možnostmi
- aplikovat osvojené pohybové dovednosti v prostředí školy, školního či jiného sportu s možností přesahu do volného času
- znát a umět využívat relevantní sportovně-kompenzační pomůcky zejména s ohledem na specifika své motorické úrovně
- znát možnosti úprav jednotlivých činností v souladu s teoriemi i praxí aplikovaných pohybových aktivit
- ovládat základní herní činnosti jednotlivce v souladu s kooperujícími přístupy při spolupráci ve skupině při kolektivních pohybových aktivitách
- dodržovat v základu pravidla sportu či jeho úpravy relevantní pro jednotlivé (přizpůsobené) aplikované pohybové aktivity
- mít snahu zlepšovat tělesnou kondici, estetiku a kvalitu pohybového projevu (např. správné držení těla, rytmicitu pohybu)

2. Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností

- základy turistiky a pobytu v přírodě či pohyb v městském prostředí – chůze a pohyb v terénu, pohybové činnosti v přírodě, ochrana přírody (zejména podpora těchto činností v různých vyučovacích formách – výlety, školy v přírodě, případně kurzy či exkurze)
  - psychomotorické hry a pohybové aktivity na rozvoj psychomotorické úrovně – různé aktivity dominantně nesoutěživého charakteru rozvíjející také senzomotoriku, propriorecepci, motorickou koordinaci, jemnou motoriku, rytmické cítění, smyslovou diferenciaci či kinestetiku
  - základy pohybových a drobných her (s ohledem na zdravotní stav a limity žáků) – s různým zaměřením a s využitím tradičního i méně známého náčiní, bez náčiní, motivační a napodobivé hry, modifikace osvojených pohybových her
  - základy sportovních her (s ohledem na zdravotní stav a limity žáků) – skupinové i dyadické, průpravné hry, průpravná cvičení i herní cvičení, manipulace s herním náčiním, hry se zjednodušenými nebo upravenými pravidly, základní herní činnosti jednotlivce
  - základní gymnastika – průpravná cvičení pro rozvoj flexibility, koordinace, lokomoce (základy přirozeného pohybu včetně správné chůze), základy kondičních cvičení, základní cvičení s náčiním a na nářadí
  - základy rytmických a tanečních cvičení – vyjádření rytmu pohybem, sladění jednoduchého pohybu s hudbou, základy jednoduchých tanců či tanečních prvků
  - základy průpravných úpolových cvičení a her – přetahy, přetlaky, základy sebeobrany (včetně nastavení komunikačních a únikových strategií)
  - základy atletiky (s ohledem na zdravotní stav a limity žáků) – průpravné atletické činnosti v prostředí sportovišť (dle podmínek školy) i mimo ně
  - základy zimních pohybových aktivit (dle podmínek školy) – základy bruslení, základy lyžování (i v pasivní podobě např. s využitím sit-ski), chůze na sněžnicích, hry na sněhu
  - další méně známé či aplikované pohybové aktivity (dle podmínek školy)
  - účast na sportovních soutěžích v roli sportovce, exkurze v roli diváka (dle podmínek školy)
-

Žák by měl:

- mít snahu rozvíjet pohybovou gramotnost, tedy mít motivaci a snahu zdokonalovat základní pohybové dovednosti, zlepšovat a udržovat úroveň pohybových schopností
- adekvátně reagovat na základní pokyny a povely
- znát základní sportovní terminologii, zejména ve vztahu k oblíbeným pohybovým aktivitám
- znát zásady poskytování první pomoci při sportovních úrazech
- uplatňovat zásady ekologického chování v přírodě a bezpečného chování v silničním provozu
- znát a adekvátně reagovat na základní pokyny týkající se organizovaných pohybových aktivit
- být schopen plnit základní organizační úkoly ve vztahu k realizaci aplikovaných pohybových aktivit

3. Činnosti podporující pohybové učení

- témata pohybové gramotnosti a činnosti podporující motivaci k realizaci pohybových aktivit
  - nastavení celotýdenního režimu školy podporujícího a podněcujícího k řízení i spontánní pohybové aktivitě v minimálně doporučené úrovni pohybu denně (dle aktuálních doporučení WHO)
  - téma aktivní mobility a podpory pohybové aktivity i mimo oblast aplikované tělesné výchovy
  - základní organizační činnosti, předávání povelů, organizace skupiny či jednotlivce
  - činnosti podporující adekvátní emoční a sociální chování v prostředí pohybových aktivit
  - relevantní komunikace při realizaci pohybových aktivit – smluvené povely a signály, základní odborná terminologie
  - řešení aktuálních či regionálně významných informací z oblasti sportu či volného času, řešení relevantních zdrojů informací
  - etika ve sportu, zásady správného jednání a chování – fair play
  - olympijská symbolika, tradice sportu a pohybových aktivit v ČR
  - první pomoc při sportovních úrazech – praktická cvičení, prevence úrazů, řešení pomoci při úrazech
-

1.2.3 Vzdělávací oblast Jazyková komunikace

Navrhovaný text je opět uveden zeleně.

CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Vzdělávací oblast **Jazyková komunikace** má stěžejní postavení ve výchovně-vzdělávacím procesu.

Jazykové vzdělávání v českém jazyce vede žáky k srozumitelnému jazykovému projevu a podílí se na jejich celkovém rozvoji. **Cílem jazykového vzdělávání je rozvíjet komunikační dovednosti žáků užívat jazyk jako prostředek k dorozumívání, k rozvíjení čtenářské gramotnosti, k přijímání a sdělování informací. Žáci se učí vnímat různá sdělení, rozumět jim a reprodukovat je. Jazykový rozvoj žáků probíhá paralelně s rozumovým a emocionálním zráním. Dále žáky učí zvyšovat kvalitu písma, rychlost psaní a zdokonalovat úpravu jejich psaného textu. Jazykové vzdělávání se současně podílí na rozvoji sociálních dovedností žáků.**

Vzdělávací oblast jazyková komunikace je realizována stejnojmenným vzdělávacím okruhem, který začleňuje tematické celky: **Jazyková výchova**, **Komunikační výchova** a **Literární výchova**.

CÍLOVÉ ZAMĚŘENÍ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- využívání jazykových vědomostí a dovedností v běžných komunikačních situacích denního života,
- srozumitelnému vyjadřování, **v případě potřeby s využitím AAK**,
- formulování vlastních požadavků,
- osvojení si dovednosti prakticky využívat znalostí při psaní jednoduchých zápisů,
- rozvíjení základních literárních poznatků,
- získávání poznatků obsahově souvisejících s profesní přípravou a praktickými činnostmi.

JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

Výsledky vzdělávání	Učivo
Žák by měl:	1. Jazyková výchova
■ rozvíjet svoji slovní zásobu a větnou stavbu	■ rozvoj slovní zásoby ■ rozvoj větné stavby ■ využití AAK
■ zlepšovat formální stránku vyjadřování používaného komunikačního systému	■ výslovnost, preciznost znaků a gest, formální úprava grafických symbolů
■ zdokonalovat dovednost písemného projevu	■ psací a hůlkové písmo ■ podpis, adresa, jednoduchý dotazník ■ SMS, dopisnice
■ prohlubovat své jazykové dovednosti v souladu s pravidly českého pravopisu	■ podstatná jména, vlastní jména, slovesa ■ větný slovosled ■ tvorba množného čísla

-
- přijmout sdělení přiměřené složitosti
  - funkčně komunikovat s okolím v maximální míře svých individuálních možností

- zapamatovat si krátké sdělení
- odpovědět na jednoduché otázky
- řízeným rozhovorem vést jednoduchý dialog

- popsat jednoduché předměty a činnosti vztahující se k odborným činnostem

- zvládat základy společenské komunikace

2. Komunikační výchova

- porozumění pokynům a adekvátní reakce na pokyny, rozvoj pasivní slovní zásoby
- rozvoj aktivní slovní zásoby a větné stavby
- vyjádření potřeb, žádostí, souhlasu/ nesouhlasu
- neverbální komunikace
- AAK
- odpovědi na otázky
- řízený rozhovor
- požádání o informaci, podání informace
- interpretace vlastních zážitků

- popis předmětů a činností

- pozdravy, představování, prosba, poděkování, omluva
- základy telefonické komunikace

---

3. Literární výchova

- orientovat se na ploše, na stránce, která obsahuje sdělení přiměřené náročnosti

- číst s porozuměním

- sdělit jednoduchý příběh podle návodných otázek nebo obrázků

- porozumět jednoduchému příběhu, pohádce

- budovat si vztah k literatuře

- orientace na stránce a řádku, listování

- čtení slov, čtení grafických symbolů, sociální čtení
- texty související s profesní přípravou (čtení návodů, schémat a pracovních postupů) – textem je rozuměno i sdělení v jiných formách – např. obrázky, zástupné předměty

- poznávání pohádek
- sestavení dějové osnovy
- vyprávění pohádek, příběhů

- čtení
- dramatizace
- poslech
- dějová osnova
- film, pohádka...
- odlišení reálného příběhu od pohádky

- knihovna, knihkupectví, antikvariát
- literatura pro děti, mládež (časopis, denní tisk, katalog, encyklopedie, kniha)
- literární žánry – báseň, pohádka, příběh, pověst, pranostika...
- zhlédnutí divadelního a filmového představení

1.2.4 Průřezové téma **Výchova pro vstup do světa práce (Můj budoucí život)**

Pro řadu žáků praktické školy jednoleté je uplatnění na trhu práce velmi vzdálenou a mnohdy nereálnou vizí. Průřezové téma proto nemůže být orientováno pouze na uvedení do světa práce, ale musí dávat žákovi možnost propojit znalosti vzdělávacího obsahu s perspektivou takové seberealizace (bez ohledu, zda tato bude v pracovním prostředí, či mimo něj), která přispěje k udržení adekvátní kvality života žáka po ukončení školní docházky. I proto byl zvolen nový název tohoto průřezového tématu: Můj budoucí život.

Jde o zcela nový text, který plně nahrazuje text průřezového tématu Výchova pro vstup do světa práce z aktuálního RVP PrŠ 1. Stejně jako ostatní navrhované texty je uveden zeleně.

CHARAKTERISTIKA TÉMATU

Průřezové téma **Můj budoucí život** postihuje široké spektrum pracovních činností a dovedností. Toto průřezové téma prostupuje všemi vzdělávacími oblastmi. Rozvíjí aktivity k udržení kvalitnějšího života.

Základním cílem je proces přípravy na pracovní uplatnění a pracovní–sociální naplnění. Pracovním uplatněním se rozumí aktivní zařazení absolventů na otevřeném a chráněném trhu práce. Pracovní–sociálním naplněním je míněno zajištění aktivního života ve společnosti (např. využití soc. služeb, volný čas, bydlení, přátelé, další vzdělávání, využití veřejných služeb).

Cíleně se zaměřuje na praktické pracovní dovednosti a návyky a doplňuje vzdělání o důležitou složku nezbytnou pro uplatnění člověka v dalším životě a ve společnosti.

Základním cílem je příprava takového absolventa, který si osvojil návyky a pracovní postupy v každodenním životě i budoucím pracovním zařazení a chápe význam práce v životě člověka. Za pomoci různých institucí a pracovních asistentů se dokáže zařadit na trh práce i do života.

Průřezové téma **Můj budoucí život** rozvíjí, doplňuje a propojuje dovednosti, návyky a znalosti související s uplatněním ve světě práce, při uplatňování pracovních práv a při vstupu do další etapy života.

Přínos průřezového tématu k naplňování cílů vzdělávání směřuje k:

- dovednostem získat informace o profesních příležitostech a srovnání se svými předpoklady,
- motivaci pro zapojení do pracovního života,
- dovednostem, znalostem a návykům, které povedou k co největší samostatnosti,
- dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (činnostech),
- základní orientaci v sociálních a veřejných službách,
- kvalitnímu trávení volného času,

- finanční gramotnosti,
- sociálně komunikačním dovednostem.

TEMATICKÉ CELKY PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU

Průřezové téma **Můj budoucí život** zahrnuje tematické celky **Pracovní uplatnění, Sociálně-pracovní naplnění a Sebe prezentace**.

Pracovní uplatnění:

- orientace na otevřeném a chráněném trhu práce (chráněná pracoviště, tréninková pracoviště, sociální firmy),
- informační, poradenské a zprostředkovatelské služby v oblasti hledání zaměstnání, úřady práce,
- základy pracovněprávních vztahů (pracovní doba, pracovní smlouva, mzda, nezaměstnanost),
- bezpečnost práce a použití ochranných prostředků,
- pracovní režim a základní orientace v oblastech: plánování práce, dokončení práce, kvalita odvedené práce, odhad času, zhodnocení práce, organizace práce,
- získávání zkušeností s dodržováním základních pracovních postupů (návody, schémata...), součinnost při výběru vhodných nástrojů, přístrojů, nářadí a technologických postupů dle druhu činnosti,
- získávání základních praktických dovedností ve škole i na praxi (včetně exkurzí, náhledů),
- možnosti dalšího vzdělávání, rekvalifikace.

Sociálně-pracovní naplnění:

- orientace v sociálních službách dostupných v místě bydliště – centra denních služeb, denní stacionáře, sociálně terapeutické dílny,
- praktické seznámení s možnostmi bydlení pro lidi se zdravotním postižením (návštěva vybraných institucí),
- veřejné služby – sociální a zdravotní péče, úřady, asistenční služby při komunikaci s úřady, orientace v oblastech podpory (např. sociální rehabilitace),
- finanční gramotnost – mzda, důchod, dávky státní podpory, riziko půjček, hodnota peněz,
- dovednosti smysluplného trávení volného času – time management, relaxace, vhodné aktivity pro trávení volného času.

Sebe prezentace:

- komunikačně-sociální dovednosti na pracovišti / v sociálních službách / na veřejnosti,
- jednoduchá sebe prezentace – základní údaje o mé osobě, co mám/nemám rád, silné/slabe stránky, co mě baví, v čem potřebuji podporu,
- seznámení žáka s důsledky jeho případného omezení k právním úkonům,
- GDPR, bezpečné chování na internetu,

- používání asistivních technologií,
- orientace v místě bydliště / zaměstnání / sociálních služeb – práce s mapou a navigací, cestování veřejnými dopravními prostředky, vyhledávání spojů,
- péče o sebe – hygiena, oblékání, stravování, zdravý životní styl, denní režim,
- risk management – dovednost požádat o pomoc, bezpečnost mé osoby a mého okolí, chování v krizových a problémových situacích, při mimořádných událostech, sociálně komunikační dovednosti v těchto situacích.

2 Návrh implementace tranzitního programu do RVP PrŠ 1

Následující text vznikl na základě realizace tranzitního programu ve školách se žáky s těžkým postižením za dobu jeho téměř tříletého ověřování. Jednalo se o 27 škol ve 12 krajích v ČR (s výjimkou hlavního města Prahy a Karlovarského kraje), z toho bylo 24 škol praktických.

Postupně uvádí všechny poznatky, které autoři považují pro implementaci tranzitního programu do RVP PrŠ 1 za podstatné.

2.1 Důvodová zpráva

Tranzitní program (dále také „TP“) je systém podpory a doprovázení mladých lidí se specifickými potřebami na jejich cestě ze školního vzdělávání do další etapy života.

Přechod mladého člověka se zdravotním znevýhodněním ze školy do běžného života znamená náročnou situaci nejen pro něj, ale také pro celou jeho rodinu a blízké. Je to období obav a nejistoty z budoucnosti, zda se podaří nahradit prostředí školy (spojené s významnou časovou etapou života mladého člověka) stejně bezpečným, vstřícným, finančně přístupným a stabilním prostředím.

Období osamostatňování mladých lidí s postižením se vyznačuje specifickými znaky a omezenějšími možnostmi pro realizaci role dospělého.

Většina mladých lidí opouštějících speciální střední školy potřebuje stálou podporu jiných osob a odpoutání se od rodiny bez zajištění vhodných sociálních služeb není možné. Nabídka sociálních služeb v současné době nepokrývá svou kapacitou a rozmístěním poptávku lidí s postižením, včasné plánování, hledání a zajištění navazujících možností je tedy velmi důležité.

Každému žákovi je nutné poskytnout takovou podporu, která přechod do další etapy života ulehčí nejen jemu samotnému, ale i jeho rodině. Jako ideální prostředek pro realizaci takové podpory se jeví právě tranzitní program.

Proces podpory tranzitního programu je nezbytné zahájit včas, aby se na novou životní situaci mohli jak žáci, tak i jejich blízcí připravit. Tranzitní program staví na individuálním, tvořivém a pozitivním přístupu s respektem ke specifickým potřebám mladých lidí s postižením, ke konkrétním okolnostem a podmínkám místa, kde by chtěli žít.

Je třeba zmapovat reálné možnosti v oblasti pracovní a sociální, zorientovat se v dostupnosti formální i neformální podpory a společně nastavit individuální plán přechodu. Nedílnou součástí provázení je zjišťování specifických potřeb, formy a míry jejich naplnění, přání, představ, silných stránek, zájmů, dovedností, zázemí žáků a nastavení spolupráce s jejich blízkými.

Tranzitní program připravuje žáky na reálný život a rozvíjí u nich sebedůvěru, aktivitu a zodpovědnost, zprostředkovává konkrétní zkušenosti a dává možnost praktické přípravy na život.

Tranzitní program zahrnuje oblasti soběstačnosti a samostatnosti v běžných denních činnostech, ve volnočasových aktivitách, v pracovních aktivitách, v bydlení, ve využívání veřejných služeb včetně sociálních, v mezilidských vztazích apod.

Tranzitní program je pro žáky a jejich blízké jistotou, že na přechod z jednoho životního období do následujícího nejsou sami.

2.2 Filozofie tranzitního programu

V každé etapě našeho života zastáváme různé role (např. dítě, žák, student, kamarád apod.). Mezi těmito jednotlivými etapami existuje určitá spojitost, prostřednictvím které se připravujeme na nové období či stadium. Ústředním tématem tranzitního programu je přechod z jednoho životního období do dalšího. V rámci každého takového přechodu potřebuje každý z nás různou míru podpory, odpovídající našim možnostem, dovednostem a schopnostem. Podporou se rozumí pomoc s nastavením cílů, ujasněním potřeb a vyjasněním rolí, které chce člověk zastávat v běžném způsobu života (soběstačnost v běžných denních aktivitách, bydlení, volném čase, mezilidských vztazích, zaměstnání, seberozvoji a samostatnosti) (Valentová et al. in Maštalíř et al., 2022).

Nezaměřujeme se na to, co je důležité pro nás, ale z jaké perspektivy to vnímá ten druhý. Jedná se o filozofii v přístupu k člověku s postižením, kdy on je na prvním místě, kdy právě on je „středobodem“ našeho zájmu. Na osobu zaměřený přístup (angl. Person Centred Approach) staví žáka / mladého člověka se zdravotním postižením do popředí a je plně v souladu s principy sebeurčení a individualizované podpory ve smyslu společného hledání, ale zároveň i ponechání prostoru na vlastní rozhodnutí o dalším směřování v budoucnosti (Mount in Maštalíř, 2021).

Z principů Na osobu zaměřeného přístupu vychází koncept Plánování zaměřené na člověka (Person Centred Planning). Ten byl definován v 90. letech 20. století jako soubor principů, na nichž byly postaveny techniky individuálního plánování vycházející z normalizace a valorizace sociálních rolí. Klíčovými principy tohoto konceptu jsou zejména snaha o co největší zapojení jedince do celého procesu individuálního plánování (tedy i do procesu plánování přechodu), hledání jeho silných stránek, nadání a dovedností v kontextu běžné komunity, posilování významu a hodnoty jedince jako běžného občana ve společnosti. Dále pak podpora jeho nejbližších rodinných

příslušníků i hodnocení aktuální situace jedince včetně definování potřebných změn do budoucna, založených zejména na jeho preferencích (Quip in Maštalíř, 2021).

2.3 Cíle tranzitního programu

Mezi hlavní cíle TP patří:

- zprostředkovat zkušenosti a informace v oblastech důležitých pro samostatný život (zaměstnání, bydlení, volný čas atd.),
- umožnit získávání pracovních zkušeností formou individuálních praxí podle možností žáka,
- podporovat žáka v plánování vlastní představy o budoucnosti,
- rozvíjet komunikačně sociální dovednosti žáka, podporovat ho k samostatnému rozhodování a jednání,
- spolupracovat s blízkými lidmi žáků (rodina, přátelé, spolužáci, zaměstnanci atd.),
- podporovat ve využívání dostupných sociálních služeb podporujících samostatný život.

2.4 Realizace tranzitního programu

Tranzitní program není spojován a orientován pouze na oblast práce a na zaměstnanost (jak je v českém prostředí často chápáno), ale jedná se o cílenou práci související s tématem ukončování školní docházky žáka se SVP a s blížícím se odchodem z prostředí školy do další etapy života (ideálně tedy dosažení co nejvyšší míry samostatnosti) na více tematických úrovních – např. další vzdělávání, volný čas, život v komunitě, udržení psychické pohody, zlepšení sebeobsluhy, docházka do stacionáře, do chráněné dílny, podpora rodičů při přechodu žáků do další etapy života apod. (Maštalíř et al., 2022).

V rámci realizace TP jde ruku v ruce získávání konkrétního cíle žáka včetně definování případné míry potřebné podpory k dosažení stanovených cílů (jak v oblasti pracovního uplatnění, tak i v oblasti sociálně-pracovního uplatnění). Zde je také uvedeno a popsáno to, co si žák dál po škole (ne)přeje dělat, co jej baví, jaké má sny a v čem by se chtěl i s pomocí druhých rozvíjet, jaké jsou příležitosti v místě, kde žije, jaké jsou návazné služby, komunita, rodina, přátelé aj. Smyslem je maximálně možné zajištění nejvhodnějších, dostupných a dosažitelných podmínek pro co možná nejvíce plynulý přechod žáka ze školy do další etapy jeho života (Maštalíř et al., 2022).

Časová dotace realizace tranzitního programu je dle individuálních možností žáka, ideálně však alespoň 4 hodiny týdně.

Realizace TP včetně nástrojů využívaných v rámci plánování zaměřeného na člověka jsou blíže specifikovány v Rukověti kariérového poradce žáků se SVP – individuální plánování a tranzitní program.² Níže je uveden stručný přehled jednotlivých kroků.

2.4.1 Realizace tranzitního programu v kontextu samostatného způsobu života (sociálně-pracovní naplnění)

V rámci realizace TP v kontextu samostatného způsobu života vycházíme z mapování situace daného žáka, kdy jsou hodnoceny a zpracovávány: přání a cíle samotného žáka, přání a cíle žáka z pohledu rodiny a blízkých, možnosti komunity, možnosti a dostupnost návazných služeb, vhodnost a dostupnost forem dalšího vzdělávání apod. (Maštalíř et al., 2022).

Při realizaci je důraz kladen na samostatnou aktivitu žáka s přihlédnutím k jeho možnostem a limitům vycházejícím z jeho míry daného postižení.

Při realizaci TP se v rámci individuálního setkání s žákem zaměřujeme na:

- a) jeho zájmy, přání,
- b) zdraví a bezpečnost, zdravý životní styl,
- c) činnosti běžného dne, zahrnující péči o sebe sama apod.,
- d) bydlení/zajištění života v domácnosti,
- e) finance a správa majetku,
- f) přátelství a socializaci,
- g) dopravu a mobilitu,
- h) další vzdělávání a výcvik (např. exkurze do škol),
- i) rekreaci a trávení volného času,
- j) zapojení do společnosti (komunity),
- k) právo a právní podporu,
- l) na exkurze v sociálních službách (např. denní stacionář, týdenní stacionář, osobní asistence, sociálně aktivizační služby apod.),
- m) na exkurze na úřady (např. úřad práce, okresní správa sociálního zabezpečení apod.) (Maštalíř et al., 2022).

2.4.2 Realizace tranzitního programu s akcentem na pracovní uplatnění

V rámci realizace TP s akcentem směřování žáků na trh práce opět vycházíme z mapování situace daného žáka tak, jak je uvedeno v kap. 2.4.1, současně se zaměříme

² Dostupné z: <https://karierazp.upol.cz/wp-content/uploads/2022/05/Rukovet-KP.pdf>

i na zpracování možnosti budoucího pracovního uplatnění včetně individuální či skupinové praxe daného žáka u konkrétního zaměstnavatele. Na praxích jsou zajištěny, dle individuální potřeby, asistence prostřednictvím asistenta TP (Maštaliř et al., 2022).

V rámci realizace dochází k následujícím krokům (jednotlivé kroky jsou detailněji popsány v publikaci Valentová et al., 2014, Tranzitní program – metodický průvodce³):

- Individuální setkání s žákem zaměřené na jeho představy o budoucím pracovním uplatnění, jeho zájmy, dovednosti a schopnosti.
- Zjišťování pracovního potenciálu žáka v prostředí školy (např. při práci ve školních dílnách, na cvičných pracovištích apod.).
- Oslovení zaměstnavatele a realizace samotné praxe, kdy samotný výkon praxe by měl respektovat přání, dovednosti a schopnosti daného žáka. Praxe u zaměstnavatele zpravidla probíhá 1× týdně v rozsahu 4 hodin (většinou v dopoledních hodinách) po dobu 3–6 měsíců, případně po dobu až 1 roku. Rozsah a délka jsou však individuálně „šity na míru“ konkrétnímu žákovi dle jeho dovedností a schopností potřebných k osvojení pracovních či mimopracovních činností, to znamená, že žák může docházet na praxi i 1× týdně po 4 hodinách či 2× týdně po 2 hodinách. Délka praxe se může měnit dle reflexe a hodnocení aktuálních dovedností a schopností. V rámci samotného výkonu praxe je žák podpořen tzv. asistentem, který podporuje žáka při nábívu nejen pracovních a sociálních dovedností.
- Vyhodnocení praxe – revize vhodnosti či nevhodnosti praxe a další směřování žáka. Samotný výkon praxe by měl respektovat přání, dovednosti a schopnosti daného žáka. V průběhu roku by měl žák vyzkoušet nejméně dvě až tři praxe, neboť primárním cílem TP v tomto kontextu není nalezení a udržení si práce, ale to, aby žák získal praktické dovednosti a schopnosti k výkonu dané činnosti a ke zjištění svého pracovního potenciálu (Maštaliř et al., 2022).

FORMY REALIZACE PRAXÍ/EXKURZÍ U ZAMĚSTNAVATELŮ:

- a) praxe dle dovedností a schopností daného žáka zaměřené na posílení jeho pracovních činností (soběstačnosti a samostatnosti; zvyšování kompetencí spojených s hledáním, získáním a udržením si pracovního místa):
  - individuální praxe v prostorách a zařízeních školy (např. školní jídelna, internát, zahrada),
  - individuální praxe dle trhu práce (běžný trh práce, chráněná pracoviště, sociální firmy, tréninková pracoviště),
  - individuální praxe zaměřené na přechod do další etapy života – sociální služby (např. sociálně terapeutické dílny, stacionáře, centra denních služeb),
  - skupinové praxe dle možnosti školy a trhu práce (se zaměřením na posílení pracovních činností žáků),
- b) exkurze u zaměstnavatelů,
- c) stáže u zaměstnavatelů (jednodenní až vícedenní náhled s pracovním zapojením),
- d) exkurze do škol (možnosti dalšího vzdělávání).

³ Dostupné z: <https://rytmus.org/wp-content/uploads/2020/12/Methodika-Tranzitniho-programu.pdf>

2.4.3 Základní podmínky pro uskutečňování tranzitního programu

Technicko-materiální podmínky:

- ochranné pomůcky související s průběhem praxí (buď na pracovišti, nebo ve škole),
- BOZP,
- vybavení cvičných kuchyňek, dílen (např. dřevařských, keramických a dalších), úklidové pomůcky,
- kancelářské potřeby (pastelky, fixy, křídly, složky apod.).

Personální podmínky

a) Metodik TP (výchovný poradce či jiný pracovník):

- vede pravidelné schůzky s vybranými žáky;
- pracuje s vybranými žáky na základě principů plánování zaměřeného na člověka;
- sestavuje osobní profil žáka, zajišťuje a vytváří individuální plány pro žáky;
- podporuje žáka ve vytvoření vlastní představy o budoucím životě či pracovním uplatnění, rozvoje pracovních a sociálních dovedností;
- mapuje trh práce;
- vytipovává vhodné praxe pro žáka;
- vyhledává zaměstnavatele;
- sjednává schůzky se zaměstnavatelem a podmínky pro praxi;
- podporuje žáka při realizaci praxe na otevřeném či chráněném trhu práce;
- vyhodnocuje situace a plány žáka;
- spolupracuje s asistentem TP;
- komunikuje s rodinou a dalšími podpůrnými osobami v okolí žáka (např. s poskytovateli sociálních služeb, úřady apod.).

b) Asistent TP:

- poskytuje podporu žákovi při nácviu pracovních a sociálních dovedností;
- poskytuje podporu žákovi při doprovodu na a z místa výkonu praxe, při výkonu praxe;
- pozoruje průběh práce žáka na praxi a snaží se vytipovat nejvhodnější postup práce;
- pomáhá žákovi získat dovednosti potřebné k samostatnému vykonávání pracovních úkolů;
- je odpovědný za poskytování adekvátní podpory žákovi při začleňování se do kolektivu spolupracovníků;
- pomáhá žákovi rozvíjet jeho kontakty a komunikaci se zaměstnavatelem, nadřízenými a spolupracovníky;
- podporuje kolegy ve správném zadávání pracovních úkolů žákovi;
- podporuje žáka v osvojení dovedností, které s prací souvisejí nepřímo;

- je odpovědný za sledování a zaznamenávání nedostatků a obtíží v průběhu praxe;
- ve spolupráci s metodikem navrhuje strategie řešení obtíží na pracovišti, sleduje a zaznamenává výsledky použité strategie.

c) Vyučující žáka:

- obsah a formu výuky plánuje se ohledem na cíle a principy tranzitního programu;
- klade důraz na nácvik dovedností, které žák prakticky využije v závislosti na konkrétním zaměření individuálního plánování;
- při plánování učebního pokroku žáka úzce spolupracuje s dalšími vyučujícími a se všemi aktéry tranzitního programu konkrétního žáka.

d) Výchovný poradce:

- informuje zákonné zástupce o možnostech zapojení žáka do tranzitního programu;
- podporuje žákovu přípravu na samostatný a profesní život v rámci individuálních či skupinových aktivit, rozvíjí jeho osobnost;
- je nápomocný s výběrem vhodného oboru středního vzdělávání žákovi i zákonným zástupcům;
- poskytuje informace o školách, studijních oborech, přihlašce na SŠ a průběhu přijímacího řízení (termíny, odvolání, druhé kolo apod.);
- poskytuje informace o sociálních službách, úřadu práce apod.

e) Koordinátor praxí:

- podává informace o tranzitním programu studentům na praxi;
- podává informace o tranzitním programu zaměstnavatelům a dalším zapojeným osobám;
- vhodně volí pracoviště pro žáka;
- zohledňuje pracovní podmínky na pracovišti pro jednotlivé typy žáků s ohledem na jejich osobnostní rysy, schopnosti, dovednosti a zájmy;
- spolupracuje s VŠ, SŠ a se zaměstnavateli.

2.4.4 Úloha zákonných zástupců / osob blízkých v tranzitním programu

Zákonní zástupci / rodina či osoby blízké tvoří důležité prostředí, v němž se student pohybuje a s jehož podporou funguje. Proto je nelze v procesu přechodu ze školy do dospělosti opomíjet. Zákonné zástupce považujeme za rovnocenné partnery, kteří mohou dodat důležité informace, jež jsou pro spolupráci podstatné. Zákonný zástupce / osoby blízké mohou aktivně podpořit žáka ve vytváření představ o jeho budoucím

životě, podpořit jej v přemýšlení a při následné realizaci konkrétních kroků a přání (Valentová et al., 2014).

2.4.5 Úloha sociálních služeb v tranzitním programu

Rodina či žák mohou využívat i jiné formy podpory, které nabízejí poskytovatelé sociálních služeb (např. sociální rehabilitace – tranzitní program, pracovní asistent; chráněné bydlení – podpora při řešení bydlení aj.). Je třeba vyjasnit hned z počátku, s kým a jak žák spolupracuje, aby se následná podpora propojila a sladila. V případě, že žák či rodina nemají vazby na poskytovatele sociálních služeb, je v rámci podpory žáka do další etapy jeho života nutné navázat spolupráci v těch oblastech, ve kterých žák podporu potřebuje (např. bydlení, cestování, řešení volného času aj.), neboť sociální služby nabízejí soubor služeb, které zahrnují nejen poradenství, ale také výchovně-vzdělávací, aktivizační či pracovní činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí apod. Cílem vzájemné spolupráce je podpořit žáka a umožnit mu co nejjednodušší vstup do další etapy jeho života.

2.5 Propojení stávajícího RVP s tranzitním programem v jednotlivých kapitolách

Ve smyslu naplnění myšlenky J. A. Komenského („Ať škola slouží a napomáhá budoucímu životu“) spolu s vizí školy, která má být praktická už podle samotného názvu, je zásadní, aby vzdělávací program připravoval své žáky na praktické zvládnutí pracovního i osobního života. Tranzitní program představuje propracovanou cestu, jak naplnění této praktičnosti dosáhnout. Je nutné, aby principy tranzitního programu byly skutečně, tedy nejen formálně, spojeny s výchovným a vzdělávacím obsahem tohoto RVP a aby podmínky, ve kterých škola pracuje, umožnily jeho naplnění.

V následujícím textu jsou uvedeny formulace, které doplňují zasažené části RVP PrŠ jednoleté právě z pohledu efektivnosti realizovaného programu.

Tranzitní program se zásadně promítá do:

- klíčových kompetencí,
- vzdělávacích okruhů,
- průřezových témat.

Uvedené formulace vycházejí ze zkušeností s tranzitním programem, proto ne vždy korespondují s úpravami provedenými v kapitole 1, vzniklými na základě dotazníkového šetření. Jedná se však o odlišnosti formulační, nikoli obsahové.

2.5.1 Klíčové kompetence

KOMPETENCE K UČENÍ

Žák by měl:

- vyhledávat informace spojené s výkonem činnosti realizované s podporou tranzitního programu (tisk, internet, komunikace s partnery);
- třídit, posuzovat informace, vyvozovat závěry pro své pracovní uplatnění či pro využití v osobním životě;
- prohlubovat své vědomosti a dovednosti, používat pojmy z pracovních činností;
- přijímat pomoc, podporu a zpětnou vazbu.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Žák by měl:

- rozlišit, zda problémovou situaci dokáže vyřešit sám, nebo si musí požádat o pomoc;
- řešit problémové situace, se kterými se již setkal při plánování a realizaci tranzitního programu a které jsou zároveň řešitelné jeho vlastními silami;
- požádat druhou osobu o podporu při řešení problémů, které jsou nad jeho možnosti;
- zvolit vhodnou osobu, která mu pomůže při řešení problémové situace.

KOMUNIKATIVNÍ KOMPETENCE

Žák by měl:

- jednoduchou formou zvládnout sebe prezentaci (co mám rád, co si přeji, co mi vadí, co potřebuji, jak se cítím...);
- využívat informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem;
- komunikovat s osobami, se kterými se v rámci TP setkává (kolega, nadřízený).

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

Žák by měl:

- budovat své kooperační dovednosti;
- posilovat dovednost vnímat a respektovat pravidla;
- dokázat se vhodně chovat na pracovišti a v sociálních službách;
- respektovat své povinnosti.

KOMPETENCE OBČANSKÁ

Žák by měl:

- orientovat se v základních a pro něj důležitých veřejných službách, úřadech;
- využívat asistenčních služeb při komunikaci s úřady;
- rozlišovat na pracovišti / v sociálních službách správné a rizikové chování vůči své osobě, vůči ostatním lidem.

KOMPETENCE PRACOVNÍ

Žák by měl:

- osvojit si pracovní dovednosti, návyky a postupy;
- chápat význam práce a zapojení se do pracovních činností;
- přiměřeně svým možnostem spolupracovat s druhými;
- orientovat se v pro něj důležitých poradenských a zprostředkovatelských službách a využívat je;
- řídit se zásadami bezpečnosti práce na daném pracovišti.

KOMPETENCE K DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI

Žák by měl:

- chránit své zdraví;
- neohrožovat zdraví dalších osob;
- používat ochranné pracovní prostředky;
- udržovat pořádek na pracovišti.

KOMPETENCE K USILOVÁNÍ O KVALITU PRÁCE, VÝROBKŮ A SLUŽEB

Žák by měl:

- pracovat dle instrukcí a návodů;
- používat správné pracovní nástroje a pomůcky;
- dokončit zadanou práci;
- odvádět svou práci v rámci svých možností v co nejvyšší kvalitě;
- kontrolovat a zhodnotit kvalitu své práce.

KOMPETENCE K EKONOMICKÉMU JEDNÁNÍ V SOULADU SE STRATEGIÍ TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Žák by měl:

- znát význam a účel vykonané práce;
- znát finanční a společenské hodnocení práce;
- při výkonu práce jednat v souladu s ochrannou životního prostředí.

2.5.2 Vzdělávací okruhy

Při předávání obsahu vzdělávání je i s ohledem na mentální schopnosti žáků nutné neustále propojovat učební obsah s jeho praktickým využitím. Zásadní roli hrají i mezipředmětové vztahy.

V následujícím textu jsou uvedeny příklady návaznosti tranzitního programu na výsledky vzdělávání. U vzdělávacího okruhu Jazyková komunikace, kde došlo v rámci nového návrhu RVP PrŠ 1 k přepracování celého obsahu, uvádíme i nové, navrhované výsledky vzdělávání.

JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

Původní text RVP PrŠ 1

- přijmout ústní sdělení přiměřené složitosti
- komunikovat v běžných situacích
- sestavit odpovědi na otázky ústně či písemně
- umět uvítat, rozloučit se, představit se
- popsat jednoduché předměty a činnosti vztahující se k pracovním činnostem

Navrhovaný text RVP PrŠ 1

- přijmout sdělení přiměřené složitosti
- funkčně komunikovat s okolím v maximální míře svých individuálních možností
- popsat jednoduché předměty a činnosti vztahující se k odborným činnostem
- zvládat základy společenské komunikace
- zdokonalovat dovednost písemného projevu

MATEMATIKA

- řešit jednoduché slovní úlohy z běžného života
- používat základní jednotky délky, času, hmotnosti, objemu a měny
- provádět měření a vážení v praxi
- zvládat manipulaci s bankovkami, mincemi, platebními kartami
- počítat s bankovkami a mincemi

INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

- zvládat základní způsoby komunikace
- dodržovat zásady bezpečnosti práce s PC
- vyhledávat informace na internetu

ČLOVĚK A SPOLEČNOST

- orientovat se v místní dopravě
- respektovat práva svá i práva druhých
- rozpoznat protiprávní jednání a umět přiměřeně reagovat
- osvojit si základní pravidla společenského chování
- vědět, jak se chovat při setkání s neznámými lidmi
- rozpoznat nebezpečné situace a jednání ohrožující lidskou důstojnost
- využívat časové údaje k orientaci během dne
- znát rozvržení svých denních činností

UMĚNÍ A KULTURA

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

- uplatňovat vlastní zkušenosti, prožitky a fantazii při tvůrčích činnostech
- uplatňovat základní dovednosti při přípravě a realizaci svého tvůrčího záměru

DRAMATICKÁ VÝCHOVA

- ovládnout základní mluvní dovednosti a obohacovat slovní zásobu
- rozvíjet smyslové vnímání, paměť a pozornost

ČLOVĚK A ZDRAVÍ

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

- chránit své zdraví, uplatňovat základní hygienické a jiné zdravotně preventivní návyky
  - dodržovat zásady bezpečného chování tak, abych neohrožoval zdraví svoje ani druhých
  - uplatňovat osvojené dovednosti komunikativní obrany proti manipulaci, šikaně, agresi a sexuálnímu zneužívání
  - chápat význam dobrého soužití pro vytváření společných mravních zásad
  - využívat osvojené relaxační a kompenzační techniky a sociální dovednosti k překonání únavy a regeneraci organismu
  - ošetřit drobné poranění, umět přivolat první pomoc
  - řídit se pokyny odpovědných osob v případě mimořádných událostí
  - použít důležitá telefonní čísla
  - uplatňovat zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
-

ODBORNÉ ČINNOSTI

RODINNÁ VÝCHOVA

- vědět, na koho se obrátit v situacích osobního ohrožení
  - uplatňovat hygienické zásady a návyky v osobní hygieně
-

PRÁCE V DOMÁCNOSTI

- vybrat vhodné nástroje, přístroje a nářadí podle zamýšlené činnosti a bezpečně s nimi zacházet
  - dodržovat základní hygienické a bezpečnostní předpisy při práci
  - poskytnout první pomoc při drobném poranění a přivolat pomoc při vážnějším poranění
-

2.5.3 Průřezová témata (PT)

Podmínkou pro účinnost průřezových témat jejich propojenost se vzdělávacím obsahem a s obsahem dalších činností, které žáci realizují ve škole i mimo ni. I když tranzitní program prostupuje všemi průřezovými tématy, největší propojení má tranzitní program s průřezovým tématem Výchova pro vstup do světa práce (nově v našem návrhu nazván Můj budoucí život).

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Osobnostní rozvoj

- **Rozvoj schopnosti poznávání** – cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů, dovednosti pro celoživotní učení.
- **Sebepoznání a sebepojetí** – já jako zdroj informací o sobě, druzí jako zdroj informací o mně, moje tělo, můj vztah k sobě samému.
- **Seberegulace a sebeorganizace** – cvičení sebekontroly, sebeovládání, zvládnutí zátěžových a krizových situací, organizace vlastního času (harmonogram dne).

- **Psychohygienu** – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; dovednosti zvládat stresové situace (uvolnění – relaxace); hledání pomoci při potížích.

Sociální rozvoj

- **Poznávací schopnosti** – vzájemné poznávání se ve skupině (ve škole, v zaměstnání, poznávání dalších lidí), nácvik schopností rozeznat nebezpečí a rizikové situace.
- **Mezilidské vztahy** – péče o dobré vztahy, chování podporující dobré vztahy, respekt, podpora, pomoc, lidská práva jako regulativ vztahů, vztahy v práci / ve skupině, rozvoj sociálních dovedností pro spolupráci s kolegy a nadřízenými.
- **Komunikace** – dovednosti pro sdělování, verbální i nonverbální komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přání, přesvědčování), řešení konfliktů, sebeprezentace, žádost apod., odmítání nevhodné nebo nepřijemné komunikace.

ČLOVĚK A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

- **Ekosystémy** – lidské sídlo (orientace v blízkém okolí).
- **Vztah člověka k prostředí** – vztahy člověka k prostředí, k nejbližšímu okolí, principy udržitelnosti rozvoje, prostředí a zdraví (mé zdraví a okolí ovlivňující můj zdravotní stav).

MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

- **Vnímání mediálních sdělení** – reklamní sdělení (inzerce zaměstnání), informace o možnosti tzv. klamavé reklamy / klamavého sdělení.
- **Fungování a vliv médií ve společnosti** – role médií v životě jednotlivce (trávení volného času), vliv médií na uspořádání dne, bezpečnost při využívání internetu (klamavé pracovní inzeráty).

VÝCHOVA PRO VSTUP DO SVĚTA PRÁCE (VE STÁVAJÍCÍM RVP)

- **Práce a zaměstnanost** – aplikace na možnosti pracovního uplatnění (pracovní činnosti, pracovní prostředky, pracoviště, pracovní doba, bezpečnost a ochrana zdraví při práci), trh práce, problémy nezaměstnanosti, získávání informací při hledání zaměstnání – práce s informacemi, nácvik konkrétních situací, práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele, informační, poradenské a zprostředkovatelské služby v oblasti hledání zaměstnání, úřady práce, rekvalifikace.
- **Sebeprezentace** – písemné a verbální sestavování žádostí o zaměstnání, životopis, inzerát, odpověď na inzerát, přijímací pohovor – nácvik konkrétních modelových situací.

MŮJ BUDOUCÍ ŽIVOT (NOVĚ NAVRŽENÉ PRŮŘEZOVÉ TÉMA)

Pracovní uplatnění:

- orientace na otevřeném i chráněném trhu práce (např. chráněná pracoviště, tréninková pracoviště, sociální firmy),

- informační, poradenské a zprostředkovatelské služby v oblasti hledání zaměstnání, úřady práce,
- základy pracovněprávních vztahů (pracovní doba, pracovní smlouva, mzda, nezaměstnanost)
- bezpečnost práce a použití ochranných prostředků,
- pracovní režim a základní orientace v oblastech: plánování práce, dokončení práce, kvalita odvedené práce, odhad času, zhodnocení práce, organizace práce,
- získávání zkušeností s dodržováním základních pracovních postupů (návody, schémata...), součinnost při výběru vhodných nástrojů, přístrojů, nářadí a technologických postupů dle druhu činnosti,
- získávání základních praktických dovedností ve škole i na praxi (včetně exkurzí, náhledů),
- možnosti dalšího vzdělávání, rekvalifikace.

Sociálně-pracovní naplnění:

- orientace v sociálních službách dostupných v místě bydliště – centra denních služeb, denní stacionáře, sociálně terapeutické dílny,
- praktické seznámení s možnostmi bydlení pro lidi se zdravotním postižením (návštěva vybraných institucí),
- veřejné služby – sociální a zdravotní péče, úřady, asistenční služby při komunikaci s úřady, orientace v oblastech podpory (např. sociální rehabilitace),
- finanční gramotnost – mzda, důchod, dávky státní podpory, riziko půjček, hodnota peněz,
- dovednosti smysluplného trávení volného času – time management, relaxace, vhodné aktivity pro trávení volného času.

Sebeprezentace:

- komunikačně sociální dovednosti na pracovišti / v sociálních službách / na veřejnosti,
- jednoduchá sebeprezentace – základní údaje o mé osobě, co mám/nemám rád, silné/slabé stránky, co mě baví, v čem potřebuji podporu,
- seznámení žáka s důsledky jeho případného omezení k právním úkonům,
- GDPR, bezpečné chování na internetu,
- používání asistivních technologií,
- orientace v místě bydliště / zaměstnání / sociálních služeb – práce s mapou a navigací, cestování veřejnými dopravními prostředky, vyhledávání spojů,
- péče o sebe – hygiena, oblékání, stravování, zdravý životní styl, denní režim,
- risk management – dovednost požádat o pomoc, bezpečnost mé osoby a mého okolí, chování v krizových a problémových situacích, při mimořádných událostech, sociálně komunikační dovednosti v těchto situacích.

2.5.4 Školní vzdělávací program

Každá škola si zpracovává svůj školní vzdělávací program. Je na úvaze jejich pedagogů, do kterých částí implementuje principy a podmínky realizace tranzitního programu. Znovu připomínáme zásadní význam mezipředmětových vztahů.

2.6 Metodické materiály k tranzitnímu programu

V této kapitole odkazujeme na metodické materiály, jejichž nastudování může být pro pedagogy praktických škol při zařazování TP do ŠVP školy užitečné.

- MAŠTALÍŘ, J., 2021. *Kam dál? Ukončování školní docházky a plánování přechodu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-5953-0.
- MAŠTALÍŘ, J., et al., 2022. *Rukověť kariérového poradce žáků se SVP – individuální plánování a tranzitní program*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-6089-5.
- McLEOD, R. 2002. *Plánování přechodu ze školy do života: Pět kroků k úspěšnému přechodu*. Liberec: Okresní ústav sociálních služeb Liberec, 76 s. ISBN neuvedeno.
- PÖRTNER, M., 2009. *Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči*. Praha: Portál.
- PÝCHOVÁ, S., et al., 2020. *Kariérové poradenství na každý pád*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-75986-04-7
- VALENTOVÁ, J., T. JIŘIKOVSKÁ, E. PLETICHOVÁ, A. KAUCKÁ, L. SOUKUPOVÁ a P. BAXOVÁ, 2014. *Tranzitní program metodický průvodce*. Praha: Rytmus – od klienta k občanovi. Dostupné z: <https://rytmus.org/wp-content/uploads/2020/12/Metodika-Tranzitního--programu.pdf>
- QUIP – SPOLEČNOST PRO ZMĚNU, 2021. *Plánování zaměřené na člověka*. Dostupné z: <http://www.kvalitavpraxi.cz/planovani-zamerene-na-cloveka.html> [cit. 8. 1. 2021].
- O'BRIEN, J., 2008. *Plánování zaměřené na člověka (seminář pořádaný organizací Quip – Společnost pro změnu 16. 1. 2008)*. Praha: Quip – Společnost pro změnu.
- *Co teď a co potom? Průvodce pro pečující o člověka s mentálním postižením*. Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s., 2020 © Ilustrace Helena Neubertová, www.prooko.cz. ISBN 978-80-88178-08-8. Dostupné z https://propecujici.org/wp-content/uploads/2020/05/brozuraSPMP_Co-ted-a-Co-potom.pdf
- KOL. AUTORŮ, 2014. *Cestou necestou s tranzitním programem*. Praha: Asistence o.p.s. Dostupné z: http://test.asistence.org/sites/default/files/metodika_tran-zitni.pdf

- *Pracovní sešit Naslouchej mi.* © USARC/PACE, 1996 Revise 2000. Dostupné z: <https://www.kvalitavpraxi.cz/res/archive/010/001222.pdf?seek=1441036543>
- *Pracovní sešit Můj plán.* Dostupné z: <https://www.kvalitavpraxi.cz/res/archive/013/001596.pdf?seek=1441036532>

Literatura a další zdroje

MAŠTALÍŘ, J., 2021. *Kam dál? Ukončování školní docházky a plánování přechodu u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-5953-0.

MAŠTALÍŘ, J., et al. 2022. *Rukověť kariérového poradce žáků se SVP – individuální plánování a tranzitní program*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-6089-5.

MINISTRY OF CHILDREN AND FAMILY DEVELOPMENT, 2005. *Transition Planning for Youth with Special Needs: A Community Support Guide*. [online]. [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: http://www.mcf.gov.bc.ca/spec_needs/pdf/support_guide.pdf

VALENTOVÁ, J., T. JIŘIKOVSKÁ, E. PLETICHOVÁ, A. KAUCKÁ, L. SOUKUPOVÁ a P. BAXOVÁ, 2014. *Tranzitní program metodický průvodce*. Praha: Rytmus – od klienta k občanovi. ISBN 978-80-906052-0.